

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**Zážitková pedagogika a její využití při adaptačních
kurzech na jihočeských středních školách**

Vedoucí práce: doc. Michal Kaplánek, Th.D.

Autor práce: Jana Luňáková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: III.

Forma studia: prezenční

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

21. dubna 2008

podpis autora bakalářské práce

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Michalu Kaplánkovi, Th.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.
Za pomoc také velice děkuji Jitce Milnaříkové, Dis.
A dále Aleně Čákové za jazykovou korekturu.

Obsah:

ÚVOD	6
1 Zážitková pedagogika	8
1.1 Vymezení základních pojmů	8
1.1.1 Zážitek, prožitek	8
1.1.2 Vymezení pojmu „zážitková pedagogika“	9
1.1.3 Zážitková akce, zážitkový kurz.....	10
1.2 Historie zážitkové pedagogiky	11
1.2.1 Historické kořeny	11
1.2.2 Vliv Kurta Hahna na vývoj zážitkové pedagogiky	12
1.2.3 Historie zážitkové pedagogiky v České republice	13
1.3 Zážitková pedagogika v současnosti	14
1.3.1 Organizace působící v České republice	14
1.3.2 Typy zážitkových programů	15
2 Charakteristické prvky zážitkové pedagogiky	17
2.1 Východiska zážitkové pedagogiky	17
2.1.1 Cyklus učení prožitkem.....	17
2.1.2 Flow	19
2.1.3 Komfortní zóna	20
2.1.4 Princip dobrovolnosti.....	22
2.2 Principy zážitkové pedagogiky	23
2.3 Elementy zážitkové pedagogiky	24
2.3.1 Motivace.....	24
2.3.2 Hra.....	25
2.3.3 Zpětná vazba	26

3	Využití zážitkové pedagogiky při adaptačních kurzech	28
3.1	Adaptační kurz	28
3.2	Průběh šetření	28
3.2.1	Předběžné šetření	28
3.2.2	Dotazníkové šetření.....	29
3.3	Shrnutí výsledků	33
	ZÁVĚR.....	36
	Seznam použitých zdrojů	37
	Seznam příloh	40
	Přílohy	41
	Abstrakt	58

ÚVOD

Hledání zaměření mé bakalářské práce v oblasti sociální práce bylo pro mne obtížné, zajímám se především o činnost s dětmi a mladými lidmi ve volném čase, proto jsem se rozhodla práci psát pod katedrou pedagogiky.

Už od dětství táhnu k aktivnímu využívání volného času, od střední školy funguji jako dobrovolník v pionýrské skupině, nyní jako hlavní vedoucí letního tábora. Přes vedoucího naší skupiny jsem se dostala také k zážitkové pedagogice.

Čtvrtým rokem se pod ním a jeho tábořskou agenturou zapojuji do pořádání adaptačních kurzů pro střední školy, kde se jako jedna z instruktorů snažím nabídnout nově vzniklé třídě lepší možnosti poznání se.

V prvním ročníku při studiu na teologické fakultě jsem měla možnost být na adaptačním kurzu také jako účastník. Sama jsem si tak na vlastní kůži mohla zažít to, co adaptační kurz nabízí.

Poznala jsem pocit, kdy je skoro cizí člověk ochoten kvůli mě obětovat svoje pohodlí, pocit, když já ho ráda obětuji kvůli němu. Poznala jsem okamžiky překonávání vlastního strachu, protože jsem cítila podporu ostatních, poznala jsem také chvíle, kdy já sama někoho podporovala v jeho úsilí.

To, co adaptační kurzy nabízí, jsem pořádně nepoznala z jejich organizování ale z vlastní zkušenosti. Přestože je instruktor takovéto akce uprostřed dění, nemůže nikdy poznat sílu společných zážitků a pocitů ze spolupráce, které skupina získává.

Teologická fakulta mi také v rámci volitelných předmětů umožnila účast na dvou kurzech zážitkové pedagogiky, jejichž obsahem byly hry a také teorie týkající se této oblasti. Jeden byl pořádán Prázdňinovou školou Lipnice, druhý Mgr. Sýkorou z pedagogické fakulty z Univerzity v Hradci Králové.

Zážitková pedagogika jako taková je v České republice nový fenomén, začíná se zde vyskytovat až v posledních pár desetiletích, adaptační kurzy pak až v několika posledních letech.

Cílem mé práce je charakteristika základních principů, východisek

a elementů zážitkové pedagogiky a zjištění, jestli jsou tyto základní prvky používané při adaptačních kurzech na středních školách v jižních Čechách.

Tato bakalářská práce vznikala na základě teoretického zpracování zdrojů s důrazem na nejnovější publikace v tomto oboru, dále na základě šetření pomocí dotazníků vyplněných pedagogickými pracovníky středních škol jižních Čech, které svým studentům prvních ročníků nabízejí možnost účastnit se adaptačního kurzu.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola se zabývá vymezením základních pojmů jako je zážitek, zážitková pedagogika a zážitková akce, dále stručným popisem historie, kterou zážitková pedagogika prošla a také její současností v České republice.

Ve druhé kapitole se nachází přehled a charakteristika východisek zážitkové pedagogiky – Kolbova cyklu učení, flow, principu dobrovolnosti a komfortní zóny. Také jsou zde ve stručných bodech popsány principy zážitkové pedagogiky. Jako poslední jsou zde zmiňovány její elementy – motivace, hra a zpětná vazba a jejich důležitost při pořádání zážitkových akcí.

Třetí kapitola je praktická, věnuje se adaptačním kurzům a výsledkům, které jsem získala během šetření. Snaží se zjistit, jak jsou v praxi realizovány prvky zážitkové pedagogiky popsané ve druhé kapitole.

Primární literaturou pro zpracování této práce jsou knihy týkající se zážitkové pedagogiky a zážitkových kurzů a to především od autorů: Činčera, Franc, Vážanský, Sýkora atd. Bohužel se mi nepodařilo najít zdroj, který by se zabýval přímo adaptačními kurzy.

1 Zážitková pedagogika

1.1 Vymezení základních pojmů

Pro lepší pochopení zážitkové pedagogiky, a jejího použití v praxi, je důležité vymežit několik klíčových pojmů:

- zážitek, prožitek,
- zážitková pedagogika,
- zážitková akce, zážitkový kurz.

1.1.1 Zážitek, prožitek

Podle psychologického slovníku je zážitkem každý duševní jev, který jedinec prožívá. Zážitek je subjektivní a citově provázaný. Je to zdroj zkušenosti. Zážitky provází celý život člověka a souvisí s jeho duševním bohatstvím.¹

Zážitek či prožitek je komplexní, verbálně nepřenositelný, nedefinovatelný, jedinečný a neoddělitelný od svého obsahu, tzv. sounáležitost prožívajícího jedince a události.²

Odlišnost mezi slovy prožitek a zážitek není v češtině pociťována. Pro tato slova existují různé významy. Například se jimi rozumí vjem, který osoba správně zachytí, postřehne, vnímá. Můžeme jím také označit skutečnost s vysokou kvalitativní hodnotu, prožitím se stává jedinec bohatším. Vnímá vlastní a vnější skutečnost. Zážitek je možno považovat za přisvojený vnitřní statek.³

Podle Ivo Jiráka významový rozdíl mezi těmito dvěma slovy existuje. Jako prožitek chápe okamžik přítomné tělesné i myšlenkové aktivity, jestliže však tento

¹ Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, Praha: Portál, 2000, s. 701.

² Srov. JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika, *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 6 – 15.

³ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova universita – fakulta pedagogická, 1992, s. 26.

prožitek uplyne do minulosti a my na něj vzpomínáme, označuje jej za zážitek.⁴

1.1.2 Vymezení pojmu „zážitková pedagogika“

V souvislosti se zážitkovou pedagogikou se používají termíny „**výchova v přírodě**“ (outdoor education), která souvisí s pobytem v přírodě, jejím poznáváním, tábornickými činnostmi apod., tento termín bývá v širším pojetí vztahován k aktivitám, jež se konají v jiném než převažujícím prostředí člověka;⁵ „**výchova dobrodružstvím**“ (adventure education, challenge education) je chápána jako výchova, která souvisí s překonáváním sebe sama (lanové aktivity, slézání hor apod.) a následného učení z nových situací;⁶ „**výchova zážitkem**“; „**výchova prožitkem**“ atd.

Výchova zážitkem je komplexní proces slučující zážitek, poznání, chování a vnímavost. Snaží se zapojit emoce, představivost, sociální dovednosti, řešitelské schopnosti, charakter, fyzické tělo i intelekt. Charakteristikou zážitkového vzdělávání je zapojení celého člověka včetně pocitů, smyslů a jeho předchozích zkušeností.⁷

Základem zážitkové pedagogiky je vlastní aktivita jedince, prostřednictvím níž člověk získává zážitky. Čím více energie musí člověk vynaložit, tím je zážitek intenzivnější, zapamatovatelnější a využitelnější pro výuku. Samotný zážitek ovšem nestačí k tomu, aby se člověk něco naučil. K učení dochází až díky zkoumání a zpracování zkušenosti, kterou zážitek vyvolal.⁸

Také Vážanský upozorňuje, že účelem prožívaných aktivit a dobrodružství není jen naplnění volného času. Poukazuje na důležitost celistvosti zkušeností, která obsahuje nejen prožívání a jednání, ale také vliv hluboce pojímaných

⁴ Srov. JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika, *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 6 – 15.

⁵ Srov. *Outdoor education* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation Inc., poslední editace 2.8. 2008 [cit. 2008-04-04]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Outdoor_education>.

⁶ Srov. *Adventure education* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation Inc., poslední editace 2.8. 2008 [cit. 2008-04-04]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Adventure_education>.

⁷ Srov. FRANČ, D. *Učení zážitkem a hrou, praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007, s. 20.

⁸ Srov. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, s. 21.

událostí a jejich reflexi.⁹

Zážitková pedagogika je také metoda, jak se učit ze zážitku, jak vytěžit z vlastní zkušenosti maximum a získat přesně ty poznatky, které jedinec potřebuje. Bývá také nazývána metodou skupinového učení, kdy si jednotlivci poskytují různé úhly pohledu na předchozí akci a tím se společně učí.¹⁰

Jirásek poukazuje na soustředění zážitkové pedagogiky na přítomnou chvíli. Zahrnuje přírodu, hru, emocionální i racionální aktivitu, výzvu vybízející k překonání. Zážitková pedagogika umožňuje uvědomovat si vlastní existenci v konfrontaci s jinými lidmi, se sebou samým i s přírodním a kulturním okolím.¹¹

Podle psychologického slovníku výchova prožitkem znamená výchovu uskutečňovanou prostřednictvím fyzicky náročných programů s určitou mírou rizika. Jejím cílem je zvýšit připravenost a odolnost člověka na stres, traumatizující životní události apod.¹²

1.1.3 Zážitková akce, zážitkový kurz

Zážitková akce bývá časově ohraničená událost probíhající bez přerušení. Důležitou součástí programu jsou netradiční činnosti a zážitky, které jsou předem připraveny týmem instruktorů a které jsou dále rozebírány při zpětné vazbě (podrobněji viz str. 26). Program je připraven systematicky tak, aby sledoval zvolené cíle. Je pestrý, poskytuje různé typy aktivit. Účastníci v nich zažívají atmosféru naplněnou emocemi, pohlcením, silou okamžiku.¹³

Základem kurzů je aktivní trávení volného času. Už to samo o sobě funguje jako prevence patologických jevů. Účastníkům přináší nové kontakty, stmeluje skupinu, rozvíjí sociálních dovedností, rozvíjí fyzickou kondici, tvořivost, představitivost. Klade důraz na kontakt s přírodou, sebepoznání, vytržení ze

⁹ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova universita – fakulta pedagogická, 1992, s. 27.

¹⁰ Srov. ZAHŘÁDKOVÁ, E. *Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci*. Praha: Portál, 2005, s. 135 – 136.

¹¹ Srov. JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika, *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 6 – 15.

¹² Srov. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, Praha: Portál, 2000, s. 680.

¹³ Srov. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, s. 11.

stereotypu, inspiraci, motivaci ke změně atd.¹⁴

Jan Sýkora udává: „Zážitkový kurz, bez ohledu na svou délku a zaměření pracuje s prožitkem jako prostředkem k ovlivňování klienta. Směr tohoto ovlivňování určuje cíl, se kterým kurz pořádáme. Práce organizátora spočívá v záměrném vytváření situací, v nichž předpokládáme intenzitní prožívání, a následné pedagogické práci s těmito prožitky.“¹⁵

Cílem zážitkového kurzu je práce s jedincem či kolektivem v oblasti osobnostního rozvoje, skupinové dynamiky apod.¹⁶

1.2 Historie zážitkové pedagogiky

Pojem „pedagogika zážitku“ se používá sice teprve několik let, nicméně se nejedná o novinku dvacátého století. Diskuse o tom, jak co nejlépe podpořit vývoj a učení člověka, se vine celou historií výchovy a vzdělávání. Kořeny pedagogiky zážitku se váží k oblasti pedagogiky, psychologie, filosofie a také k psychoterapeutickým přístupům.¹⁷

1.2.1 Historické kořeny

Existencialismus, filosofie existence, ovlivnila diskusi o lidském prožívání. Filozofové tohoto směru zastávali názor, že naplnění života a učení nespočívá v obratu k vlastní osobě, ale že smysl a obsah života vyplývá teprve až z průběhu života, z prožití. Jaspers mluvil o „mezních situacích“, důležitých prvcích pedagogiky zážitku, jako o situacích, do kterých se jedinec zcela vědomě pouští.¹⁸

Podle francouzského existencialisty Sartra je člověk odpovědný nejen sám sobě, ale také ostatním. Hovořil tím o dalším důležitém znaku zážitkové

¹⁴ Srov. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, s. 11.

¹⁵ SÝKORA, J. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 5.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 5.

¹⁷ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova universita – fakulta pedagogická, 1992, s. 30.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 31 – 32.

pedagogiky, kterým je sociální odpovědnost.¹⁹

Další filosofové Nietzsche a Bergson tvrdili, že zážitek jako „vzdvížená událost“, která se jedince dotýká, musí být také kognitivně zpracována, aby mohla být konstruktivní součástí jeho zkušenosti.²⁰

1.2.2 Vliv Kurta Hahna na vývoj zážitkové pedagogiky

Kurt Hahn (1886 – 1974) byl klíčová postava ve vývoji zážitkové pedagogiky. Jeho filosofie byla založena na respektu k mladým lidem. Věřil, že každý člověk je přirozeně slušný a morálně založený. Tyto hodnoty ale bývají zkaženy vlivem společnosti, ve které jedinec vyrůstá. Odmítal trestání člověka jakýmkoliv způsobem a tresty považoval za úplně poslední možnost nápravy.²¹

Pro Hahna byla nejdůležitějším cílem výchova a vzdělávání charakteru člověka. Věřil totiž, že jejich pomocí dokáže předcházet tomuto vlivu. Chtěl léčit úpadek jednotlivců a společnosti elementy zážitkové terapie.²²

Těmito elementy byly:²³

- „služby bližnímu“, které mají lidi motivovat ke snaze pomoci druhým,
- „tělesná příprava“ – zvyšování vitality a zdatnosti,
- „jedno nebo vícedenní projekt“ – vytýčení vysokého, ale dosažitelného cíle, kladení nároků na samostatnost a kreativitu,
- „expedice“ - realizace programu, vyžaduje rozhodnost a překonávání sebe sama.

V roce 1941 založil Kurt Hahn s britským rejdařem Lawrence Holtem první školu působící v této oblasti Outward Bound. Původně byla tato škola určena pro výcvik mladých námořníků.²⁴

¹⁹ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova universita – fakulta pedagogická, 1992, s. 32.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 32.

²¹ Srov. *Kurt Hahn* [online]. San Francisco: Wikimedia Foundation Inc., poslední editace 8.2. 2008 [cit. 2008-04-04]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Kurt_Hahn>.

²² Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova universita – fakulta pedagogická, 1992, s. 34 – 35.

²³ Srov. tamtéž, s. 34 – 35.

²⁴ Srov. SVATOŠ, V. – LEBEDA, P. Outward Bound international, *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 47 – 49.

Hlavním východiskem byly dvě myšlenky „Člověk dokáže více, než si myslí“ a „Jen málokdo si uvědomuje, čeho všeho je možné dosáhnout prostřednictvím týmové spolupráce.“ Díky tomuto programu se toto hnutí se následně rychle transformovalo do civilní podoby.²⁵

Touto civilní podobou se rozumí preventivně zaměřená práce, která se snaží inspirovat lidi k seberepektování, ohledům ke druhým a odpovědnosti. Snaží se podporovat porozumění mezi lidmi a odstraňovat bariéry mezi nimi. Outward Bound je označením pro krátkodobý pedagogický zážitkový intenzivní pobyt ve volné přírodě.²⁶

1.2.3 Historie zážitkové pedagogiky v České republice

Pro vznik a rozvoj zážitkové pedagogiky v českých zemích je podstatné dílo Jana Ámose Komenského (1592 – 1670). Komenský tvrdil, že je třeba vzdělávat ducha, jazyk, srdce i ruku. Podle něj člověk nejdůležitější zkušenosti získává pomocí vlastních smyslů. Daniel Franc v knize „Učení zážitkem a hrou“ uvádí Komenského slova: „*Vzdělávání začíná a končí u opravdové zkušenosti; učení musí být spojeno s pobytem v přírodě; musí připravovat na život.*“²⁷

Základy zážitkového vzdělávání v České republice položila turistika. Kombinuje složku kulturně poznávací, pohybovou a odborně technickou. Skrz tyto složky se snaží poznat přírodu, lidské výtvořky a život lidí. Dominantní postavení při vzniku a rozvoji turismu u nás má Klub českých turistů.²⁸

Na začátku 20. století sem proniká anglosaská inspirace v podobě skautského hnutí Baden-Powella, které se v českých zemích dostalo velké pozornosti. V této době také probíhá rozvoj junáckého hnutí a trampingu. K rozvoji výchovy v přírodě přispěl také Jaroslav Foglar, který zdůrazňoval vztahu k přírodě a také

²⁵ Srov. Srov. SVATOŠ, V. – LEBEDA, P. Outward Bound international, *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 47 – 49.

²⁶ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova universita – fakulta pedagogická, 1992, s. 40.

²⁷ Srov. FRANC, D. *Učení zážitkem a hrou, praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007, s. 12.

²⁸ Srov. NEUMAN, J. et al. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000, s. 48.

práce v malých neformálních skupinách.²⁹

Za vlády komunistické strany probíhalo nucené slučování sportovních a mládežnických spolků, rozvíjela se tradice školních výletů a škol v přírodě. Rozvoj nových konceptů byl bržděn politickou normalizací, byl nad nimi omezující dohled a tlak režimu. V roce 1974 však do Československa pronikly první informace o organizaci Outward Bound. Začala také vznikat různá ekologická hnutí.³⁰

V roce 1977 byla pedagogy a dobrovolníky založena Prázdninová škola Lipnice. Ta spolu s Fakultou tělesné výchovy a sportu Karlovy univerzity začala vytvářet základy moderního a kreativního přístupu k výchově v přírodě.³¹

1.3 Zážitková pedagogika v současnosti

Po roce 1989 se různé organizace snažily navázat na činnost před rokem 1948 a zároveň zachovat pozitivní prvky, které vznikly za komunismu. Rozvoj zážitkových kurzů probíhá pod fakultami tělesné výchovy a sportu, Prázdninovou školou Lipnice a také pod neziskovými a komerčními firmami.³²

1.3.1 Organizace působící v České republice

Po roce 1989 vzniklo v České republice velké množství organizací věnujících se zážitkové pedagogice. Zde je několik nejznámějších:

- Prázdninová škola Lipnice,
- Užitečný život,
- Hnutí GO!,
- Česká cesta.

---

²⁹ Srov. FRANC, D. *Učení zážitkem a hrou, praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007, s. 13.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 14.

³¹ Srov. tamtéž, s. 14.

³² Srov. tamtéž, s. 14.

Prázdninová škola Lipnice byla založena v roce 1977. Její programy a metody se šíří mimo jiné i prostřednictvím publikací (Zlatý fond her, Gymnasion). Činnost Prázdninové školy je organizována během celého roku a to i pro zahraniční klienty. Její metody a programy ovlivňují školy Outward Bound po celém světě.³³

Občanské sdružení **Hnutí GO!** vzniklo v roce 1991 z myšlenky vyplnit mezeru přístupu k budoucím studentům prvního ročníku středních škol. Hlavní činností tohoto sdružení je organizace kurzů a pořádání seminářů pro pedagogy a instruktory a podporuje vydávání publikací o zážitkové pedagogice.³⁴

Sdružení **Užitečný život** vzniklo v roce 1991. Jsou v něm sdružení především mladí lidé, kteří věří, že aktivní trávení volného času lidí s postižením a bez něj, je impuls k osobnímu rozvoji všech zúčastněných. Užitečný život pořádá zážitkové kurzy, výlety za kulturou a přírodou. Snaží se odstraňovat předsudky a ukázat lidem, že je možné trávit aktivity společně.³⁵

Česká cesta vznikla v roce 1993, byla ustanovena jako dceřinná společnost Prázdninové školy Lipnice. Jako první uvedla na český vzdělávací trh outdoor management training (trénink manažerských dovedností). V dnešní době poskytuje programy firmám (teambuilding apod.) a funguje i v neziskovém sektoru, kdy se zaměřuje na školy, neziskové organizace atd.³⁶

1.3.2 Typy zážitkových programů

Organizace působící v oblasti zážitkové pedagogiky nabízejí řadu programů, např.:

- jednorázové zážitkové akce pro dospělé,

---

³³ Srov. *Životopis PŠL* [online]. Praha: Prázdninová škola Lipnice [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.psl.cz/psl/zivotopis.aspx>>.

³⁴ Srov. *Historie* [online]. Olomouc: Občanské sdružení Hnutí Go! [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.hnuti-go.cz/modules.php?op=modload&name=A-kdo_historie&file=index>.

³⁵ Srov. *Kdo jsme* [online]. Praha: Užitečný život [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.uzitecny-zivot.cz/index.php?clanek=2&PHPSESSID=a30c12dbf046c92de6984c2116ef6438>>.

³⁶ Srov. *Kdo jsme/historie* [online]. Praha: Outward Bound – Česká cesta [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskacesta.cz/profil/kdo_jsme>.

- program zaměřený na stmelení kolektivu,
- teambuilding,
- vzdělávání zážitkem.

Jednorázové zážitkové akce pro dospělé jsou otevřené akce, kde se účastníci většinou předem neznají. Cílem těchto akcí často bývá, spíše než budování skupiny, dozvědět se něco nového o sobě, naučit se zvládat nestandardní situace, překonávat své hranice.³⁷

Cílem programu zaměřeného na **stmelení kolektivu** je seznámení lidí ve skupině, její vzájemná spolupráce a soudržnost. Spíše než na rozbor situací je kladen důraz na společný prožitek a poznání v různých situacích.³⁸

Teambuilding (budování týmu) je zaměřen na cílené, promyšlené a strukturované budování a rozvíjení pracovních týmů a výkonového a tvůrčího potenciálu. Hlavním smyslem tohoto kurzu je podpora vzájemné důvěry, komunikace, odhalení přirozených vůdčích osobností apod. Je zaměřený na konkrétní pracovní skupinu a to nejčastěji na počátku jejich společného působení.³⁹

Vzdělávání zážitkem je cílené vzdělávání na určité téma s důrazem na praktické využití a trénink. U těchto kurzů je důležité nejen si nové poznatky zapamatovat, ale také si získané dovednosti vyzkoušet. Množství informací získaných na zážitkovém kurzu není vyčerpávající, ale je dobře zafixováno.⁴⁰

---

³⁷ Srov. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. s. 12.

³⁸ Srov. ZAHŘÁDKOVÁ, E. *Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci*. Praha: Portál, 2005, s. 145.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 146.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 148.

2 Charakteristické prvky zážitkové pedagogiky

2.1 Východiska zážitkové pedagogiky

Pedagogika zážitku, jako metoda, má čtyři základní východiska, jsou jimi:⁴¹

- cyklus učení prožitkem,
- flow,
- komfortní zóna,
- princip dobrovolnosti.

2.1.1 Cyklus učení prožitkem (viz obr. 1)

Základní východisko zážitkové pedagogiky je teorie, že lidé se nejlépe učí z vlastní zkušenosti, pokud je jí zpětně dobře porozuměno. Na tomto základě navrhl David Kolb na počátku 80. let schéma učení.⁴²

Proces učení ze zkušenosti probíhá podle Kolbových výzkumů cca v 80 % lidského jednání (další výzkum týkající se důležitosti prožití v učení viz příloha I, tabulka 1). V zážitkové pedagogice se usiluje o to, aby tento proces nebyl spontánní, ale byl záměrný, cílený a usměrňovaný. Jako nástroj stimulace procesu učení jsou společné rozborů chování, skupinová reflexe.⁴³

---

⁴¹ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, s. 15.

⁴² Srov. tamtéž, s. 16.

⁴³ Srov. SVATOŠ, V., LEBEDA, P. *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Praha: Grada, 2005, s. 41.

Obr. 1 Kolbův cyklus učení⁴⁴

Konkrétní zkušenosti se v tomto případě označuje provedení samotné aktivity. Je to provádění zadaného úkolu, který vyžaduje nasazení, komunikaci v týmu, spolupráci atd.

Ve fázi **ohlédnutí** probíhá rekapitulace absolvované aktivity, také sdělování a sdílení pocitů, nálad, únavy, emocí.

Zhodnocování není zaměřeno pouze na spokojenost s dosaženým cílem, hovoří se o tom, co skupina udělala dobře, co špatně, pojmenovávají se fungující principy i chyby v řešení, v komunikaci apod.

Při **plánování změn** se skupina snaží najít efektivnější řešení, hledá to, čeho se má v budoucnu vyvarovat a také to, co by bylo dobré zopakovat. Plán změn bývá také někdy souhrnně zaznamenáván ve stručných bodech.

Při pořádání zážitkových akcí se Kolbův cyklus často zjednodušuje pouze na dvě fáze – na zkušenost a reflexi (ta v tomto případě zahrnuje ohlédnutí, hodnocení i plán změn). Po reflexi následuje další zkušenost, při které by mělo dojít k posunu díky novým zkušenostem. V optimálním případě nejde o uzavřený cyklus, ale o spirálu.⁴⁵

⁴⁴ Kolbův cyklus učení [online]. Praha: Outward Bound – Česká cesta [cit. 2008-04-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskacesta.cz/stranka.py?ids=STR000000000000034>>.

⁴⁵ Srov. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, s. 21.

Cyklus učení prožitkem je obecně kladně přijímán, bývá však i terčem kritiky, ta upozorňuje např. na přílišné zjednodušení procesu učení, na to, že cyklus neukazuje, že zkušenost může vést i ke špatným závěrům. Také může působit dojmem, že všechny fáze mají být stejně dlouhé a důležité.⁴⁶

Eva Zahradková ze své zkušenosti udává další problém Kolbova cyklu: „Kamenem úrazu je, že člověk běžně nepoužívá situace k učení a není zvyklý zobecňovat jednotlivé situace k poučení pro příští akce (...). To bývá často překážkou při zážitkovém učení, protože účastníci si nejdřív musí zvyknout na nový způsob analýzy a rozboru, aby z něj mohli vytěžit maximum.“⁴⁷

2.1.2 Flow

Teorii optimálního prožívání založeného na pojmu plynutí (flow) zformuloval americký psycholog M. Csikszentmihalyi (1996). Je to teorie, která říká, že člověk ve stavu plynutí je natolik zaměřen na vykonávanou činnost, že jí přiřazuje maximální důležitost.⁴⁸

Je žádané, aby účastníci zážitkové akce byli zaujati pro hru, aby byli ponořeni do fiktivní situace, při které se mění vnímání času i emocí. Stav flow se objevuje, pokud je na stejné úrovni nad kritickým prahem dovednosti účastníka i výzva situace. Když dovednosti převyšují požadavky výzvy, dostavuje se nuda. Pokud dovednosti nestačí nárokům výzvy, výsledkem je strach. Když ale výzva i dovednosti padají pod kritický práh, je výsledkem apatie.⁴⁹

Csikszentmihalyi rozlišuje tři hlavní složky stavu flow:⁵⁰

- koncentrace – stav, kdy je účastník absolutně pohlcen aktivitou,
- zájem – základní předpoklad pro udržení motivace,
- zábava a pocit uspokojení, který s ní souvisí.

Předpokladem tohoto stavu je také ztráta rozpaků, příležitost k úspěchu,

⁴⁶ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, s. 16 – 17.

⁴⁷ ZAHŘÁDKOVÁ, E. *Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci*. Praha: Portál, 2005, s. 137.

⁴⁸ Srov. JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika, *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 6 – 15.

⁴⁹ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, s. 17.

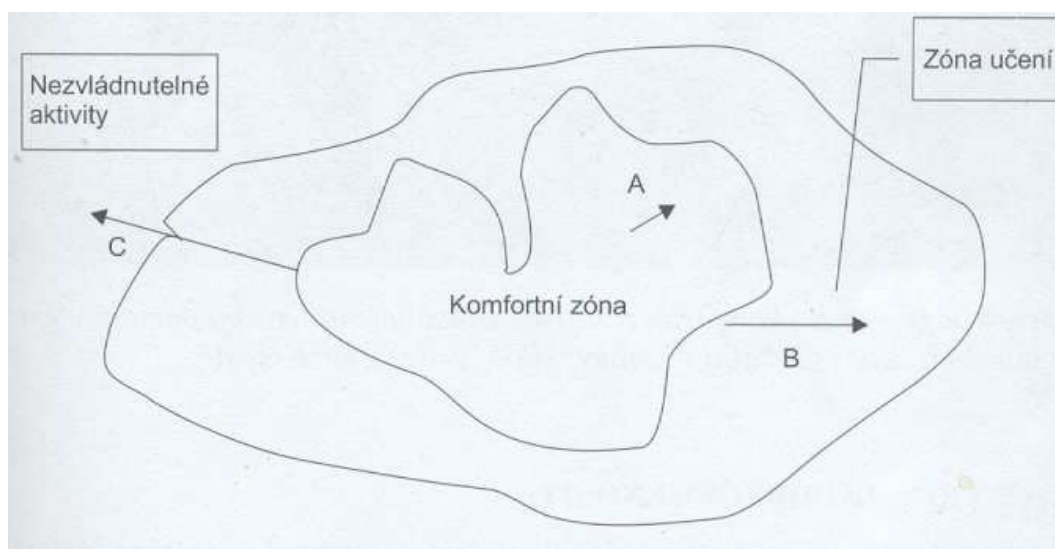
⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 17.

možnost volby při řešení úkolu, přítomnost jasných cílů, zpětné vazby, koncentrace apod.⁵¹

K. Colliersová tvrdí, že naprosté ponoření do hry je kontraproduktivní, protože může bránit v kritické reflexi hry. Podle jejího názoru by mělo být opatrně balancováno na hranici ponoření a odstupu.⁵²

2.1.3 Komfortní zóna (viz obr. 2)

Obr. 2 **Komfortní zóna**⁵³

Komfortní zóna (A)

Člověk se pohybuje v oblasti činností a vztahů, kterou má dobře zmapovanou. Na podněty, které zde dostává, reaguje naučenými a ověřenými postupy. Tato oblast se v zážitkové pedagogice nazývá komfortní zónou. Život pouze v této zóně by člověka příliš neuspokojoval, vedl by k omezenosti a bránil by jakémukoli osobnímu rozvoji.⁵⁴

Tvar a velikost komfortní zóny, stejně jako činy vedoucí k jejímu opuštění,

⁵¹ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, s. 17.

⁵² Srov. tamtéž, s. 18.

⁵³ Tamtéž, s. 19.

⁵⁴ Srov. SVATOŠ, V., LEBEDA, P. *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Praha: Grada, 2005, s. 31.

jsou čistě individuální záležitostí. Zážitekové kurzy programově „vyhání“ účastníky z této oblasti, musí však být voleny takové aktivity, které představují zvládnutelný cíl.⁵⁵

Komfortní zóna nevyžaduje po člověku snahu, vynakládání energie ke zdolání situace. Nepřestavuje pro něj výzvu, a proto ani žádné učení.⁵⁶

Zóna učení (B)

Zónou učení se nazývá oblast neznámého. Tato zóna člověku přináší překvapení, zábavu a vzrušení. Jsou to situace, které nezná, kde se může naučit nové postupy a přístupy. Člověk se může pouštět pořád dál a objevovat nové možnosti. Podpora ostatních účastníků člověku při vystoupení z komfortní zóny pomáhá.⁵⁷

To, jak se účastník vyrovná s novými podněty a situacemi, do značné míry ovlivní jeho chování do budoucna. Pokud je vkročení do této zóny spojeno s překonáním obav a provází ho vyrovnání se se situací, člověk si rozšíří komfortní zónu, je si vědom, že dokáže víc a že je dobré zkoušet nové situace.⁵⁸

Pokud je tento krok provázen neúspěchem a nepříjemnými pocity, hrozí riziko, že místo toho, aby se jeho komfortní zóna rozšířila, by se naopak zmenšila.⁵⁹

Zóna paniky – nezvládnutelné aktivity (C)

Zónou paniky je nazývána situace, kdy je krok z komfortní zóny příliš veliký. Je to krok, který učení může změnit v hrůzu. Je to oblast nad síly člověka. Jedinec cítí, že takovouto situaci nezvládá, přestává ji hodnotit reálně, přehlíží zdroje, kterých lze využít, zaměřuje se jen na překážku, nikoli na řešení a přestává věřit

⁵⁵ Srov. SVATOŠ, V., LEBEDA, P. *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Praha: Grada, 2005, s. 33.

⁵⁶ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, s. 19.

⁵⁷ Srov. ZAHŘÁDKOVÁ, E. *Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci*. Praha: Portál, 2005, s. 34.

⁵⁸ Srov. SVATOŠ, V., LEBEDA, P. *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Praha: Grada, 2005, s. 32.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 32.

sám sobě.⁶⁰

Instruktor zážitkové akce musí brát v potaz nejen fyzické dispozice a předchozí zkušenosti účastníků, ale také cíle kurzu. Také si sám musí vyzkoušet, jaké je vystoupit ze zóny pohodlí, potom teprve může rozumět tomu, co s člověkem dokáže udělat strach a panika.⁶¹

2.1.4 Princip dobrovolnosti

Na začátku každé zážitkové akce je nutné seznámit klienty s principem dobrovolnosti. Pro ten se používá také název Challenge by Choice. Je jím nazýváno osobní rozhodnutí každého jedince pro vstup do aktivity.⁶²

Tři hlavní zásady principu dobrovolnosti podle Carlsona a Evanse jsou:⁶³

- Účastníci si stanovují své vlastní cíle vzhledem k výzvě – úspěchem nemusí chápat splnění celé aktivity, ale jen stanovených cílů.
- Účastníci musí mít možnost se rozhodnout, co a v jaké míře si z aktivity chtějí vyzkoušet – nutné je respektovat, jak velký prostor chce účastník v aktivitě zaujímat.
- Princip informované volby – účastník potřebuje pro svou volbu informace. Úkolem instruktora je najít míru informovanosti o plánované akci, která neodhalí její tajemství, a přesto budou klienti vědět, co se bude dít, aby se mohli pro svou účast rozhodnout.

Úkolem instruktora je monitorovat skupinový tlak a zasáhnout, pokud přeroste v nezdravé hecování. Účastníkovi, který aktivitu odmítl je nutno poskytnout podporu, aby u něj nevznikl pocit méněcennosti a aby se nevytvořil negativní vztah skupiny k jedinci.⁶⁴

Je důležité zdůraznit, že princip dobrovolnosti však nemůže být chápán jako

⁶⁰ Srov. ZAHŘÁDKOVÁ, E. *Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci*. Praha: Portál, 2005, s. 34.

⁶¹ Srov. POKORNÝ, A. Účastníci zájezdu: za hranice komfortní zóny, *Gymnasion*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 111 – 112.

⁶² Srov. SÝKORA, J. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 13.

⁶³ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, s. 21 – 22.

⁶⁴ Srov. SÝKORA, J. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 13.

právo odejít. Jedinec má být aktivitě přítomen a zapojit se např. jako morální podpora, technická pomoc apod.⁶⁵

2.2 Principy zážitkové pedagogiky

Mojmír Vážanský a Vladimír Smékal uvádějí několik principů zážitkové pedagogiky:⁶⁶

- pedagogika zážitku umožňuje získávat bezprostřední komplexní zážitky, které bývají zvnitřněny pomocí zpětné vazby,
- zkušenosti nejsou odtrženy od reality, ale mají konkrétní vztah, požadavky na člověka při zážitkových akcích jsou chápány jako skutečné,
- pedagogika zážitku klade důraz na přímé jednání,
- zážitkové akce příznivě přispívají k učení se sociálnímu chování (např. tím, že případné skupinové konflikty jsou dobře patrné, mohou být proto rychle pochopeny a odstraněny),
- pedagogika zážitku umožňuje srovnávat sebe sama s ostatními ze skupiny, s dříve nabytými zkušenostmi a také s osvojenými modely řešení konfliktů,
- zážitkové aktivity podporují osobní rozvoj prostřednictvím vypořádávání se s neobvyklými životními situacemi,
- zážitková pedagogika se vyznačuje demokratickou spoluprací, učením se důsledkům vlastního chování, společným zdoláváním úkolů, společným míněním apod.

---

⁶⁵ Srov. ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007, s. 21 – 22.

⁶⁶ Srov. VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, s. 133 – 134.

2.3 Elementy zážitkové pedagogiky

2.3.1 Motivace

Už citát A. S. Exupéryho představuje kouzlo a sílu motivace: „*Chceš-li postavit loď, nesvolávej lidi dohromady, aby obstarali dřevo, nepřiděluj jim práci a úkoly, ale raději v nich vzbud' touhu po nekonečných dálkách moře.*“⁶⁷

Slovo motivace je termín odvozený z latinského *motivus*, což je forma slova *moveo* – hýbám a *movere* – pohybovat, a vyjadřuje tak přeneseně hybné síly chování a jednání. Motivy jsou tedy hybnými silami našeho jednání.⁶⁸

Každá hra by proto měla mít úvod, který napomáhá atmosféře a motivuje účastníky. Takovýto úvod se nazývá motivace a souvisí s tématem hry.⁶⁹

„*Motivace je přitažlivý a často interaktivní vstup do hry, nesouvisí s vysvětlením pravidel či jinými technickými detaily, jde o navození atmosféry, vzbuzení zvědavosti a vtažení hráčů do herního světa. Motivace, stejně jako hra samotná, vyžaduje plánování, přípravu a energii instruktorského týmu.*“⁷⁰

Dobrá motivace může i z jednoduché hry udělat hit. Přispívá k ní také prostředí, výzdoba, kostýmy i hudba. Motivace je tím důležitější, čím větší námahu ze strany účastníků hra vyžaduje.⁷¹

Existují různé **formy motivace**, např.:⁷²

- hraná scénka – instruktoři jsou v kostýmech, hrají role,
- poslech nebo sledování libreta – příběhu, který otevírá herní příběh,
- krátká aktivita – hříčka, která přechází plynule do programu atd.

⁶⁷ PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, s. 96.

⁶⁸ Srov. HANUŠ, R. *Motivace – motor našeho konání* [online] Praha: Učitelství listy [cit. 2008-03-20]. Dostupné na WWW: < <http://www.ucitelske-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/Ar.asp?ARI=100660&CAI=2148>>.

⁶⁹ Srov. FRANC, D. *Učení zážitkem a hrou, praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007, s. 83.

⁷⁰ Tamtéž, s. 83.

⁷¹ Srov. PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, s. 96.

⁷² Srov. FRANC, D. *Učení zážitkem a hrou, praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, 2007, s. 83.

Další je motivace, která se netýká hry ale zázemí zážitkové akce. Je dobré před samotnou akcí vyjasnit cíl a záměr celého kurzu, zajištění noclehu, jídla. Je také vhodné, aby se budoucí účastníci setkali s instruktory již při prezentaci kurzu.⁷³

Zážitkové programy mohou být v duchu **celostní motivace**. Je to ústřední motiv, příběh, který se postupně rozvíjí a který provází celý kurz. Celostní motivace by pak měla být přítomna ve všech aktivitách. Je důležité posoudit vhodnost takovéto motivace vzhledem k věku klientů, cílům kurzu a délce programu.⁷⁴

2.3.2 Hra

„Hráč je člověk, jenž se pokouší uniknout všem hranicím a všem konvencím, kromě hranic a konvencí, které si sám pro hru stvořil.“⁷⁵

Hra je jedním z výchovných prostředků, který hrál důležitou roli během celého vývoje pedagogického myšlení. Charakterizovat hru je obtížné. Hlavním důvodem je obsáhlost tohoto pojmu, který zahrnuje nepřeberné množství činností, od sportu přes počítačové hry až po činnosti divadelní.⁷⁶

Hraní her má rysy dobrodružnosti. Jsou v ní okamžiky překvapení, protože její etapy a průběh není zcela předvídatelný. Člověk v ní objevuje a překonává sám sebe.⁷⁷

Hra někdy bývá označována také za něco nepatřičného. Nevzniká při ní totiž žádná ekonomicky změřitelná hodnota, což jí stavívá na místo zbytečně utraceného času.⁷⁸

Hra však otevírá možnosti vstupu do různých rolí, situací, vztahů. Nabízí

⁷³ Srov. ZAHŘÁDKOVÁ, E. *Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci*. Praha: Portál, 2005, s. 162 – 163.

⁷⁴ Srov. SÝKORA, J. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 23 – 24.

⁷⁵ HORA, P. et al. *Prázdniny se šlehačkou: malá instruktorská čítanka*. Praha: Mladá Fronta, 1984, s. 191.

⁷⁶ Srov. NĚMEC, J. *S hrou na cestě za tvořivostí*. Brno: Paido, 2004, s. 19.

⁷⁷ Srov. NEUMAN, J. et al. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000, s. 145.

⁷⁸ Srov. HRKAL, J., HANUŠ R. *Zlatý fond her II*. Praha: Portál, 1998, s. 13.

obrovské množství nejrůznějších modelových situací, prostřednictvím kterých se člověk může připravit na skutečný život, aniž by napáchal špatné společenské důsledky.⁷⁹

Herní aktivity umožňují nový pohled na problémy a situace, podporují získávání zkušeností a zážitků, zvyšují pocit sebedůvěry, rozvíjejí tvořivost, pomáhají k překonání strachu apod.⁸⁰ Mají pozitivní vliv na rozvoj celé osobnosti. Důležité je jejich správné zacílení, výchovný záměr, vnímání pocitů účastníků, upevňování jejich zkušeností a zpětné hodnocení.⁸¹

Podstatnou povinností zadavatele hry je proto důkladné promyšlení jejich vlivu, potencionálních rizik a cílů, aby se z nich nestalo jen samoučelné strávení času. Musí být pečlivě zvážena fyzická i psychická zátěž, atmosféra i herní potenciál.⁸²

2.3.3 Zpětná vazba

Pro to, co bývá označováno jako zpětná vazba, se také používají označení jako reflexe, review, servis, facilitace, procesing atd. Je to proces komplexní, který zahrnuje celou řadu po sobě jdoucích etap (přípravu, zpětnovazební pozorování, strukturování zpětné vazby atd.).⁸³

Zpětná vazba se zaměřuje na prožité a na jeho zobecňování, nebo na srovnání prožívání jednoho účastníka s prožíváním ostatních. Ve své nejjednodušší formě slouží k možnosti vyjádřit se a mluvit o pocitech. Je vhodná k porovnání výkonů, hledání nových variant řešení apod.⁸⁴

Reflexe zprostředkovává informace o působení aktivit na účastníky skrz prožitky. Prostřednictvím ní může instruktor zážitkového programu lépe posoudit jejich vliv na učení a rozvoj jednotlivců a celé skupiny. Je také příležitostí

⁷⁹ Srov. HRKAL, J., HANUŠ R. *Zlatý fond her II*. Praha: Portál, 1998, s. 13.

⁸⁰ Srov. NEUMAN, J. et al. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000, s. 145 – 146.

⁸¹ Srov. ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. Praha: Portál, 2007, s. 10.

⁸² Srov. JIRÁSEK, I. *Zlatý fond her I*. Praha: Portál, 2002, s. 10.

⁸³ Srov. REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba*. Praha: Portál, 2007, s. 25.

⁸⁴ Srov. SÝKORA, J. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s. 39.

k výměně názorů a zkušeností mezi účastníky.⁸⁵

Jan Neuman shrnuje funkce reflexe do těchto bodů:⁸⁶

- zefektivnění procesu učení,
- obohacení prožitků a zkušeností,
- pomoc při formulaci smyslu prožívané zkušenosti,
- vyhledávání a poukazování na souvislosti,
- rozvoj dovednosti učit se ze zkušeností.

Zpětná vazba by měla proběhnout bezprostředně po aktivitě. Její délka a forma se přizpůsobuje věku, zkušenostem, významu aktivity a jejímu cíli. Někteří odborníci tvrdí, že má být dlouhá jako aktivita sama. Úkolem vedoucího není stálé řízení reflexe, ale především stimulace a povzbuzování k vyjadřování názorů a zkušeností.⁸⁷

Zpětnovazebná technika PPPP

Eva Reitmayerová a Věra Broumová ve své knize popisují anglickou techniku „FFFF“ (Facts, Feelings, Findings, Futures), která se do češtiny překládá jako „PPPP“ (Průběh, Pocity, Poznatky, Příležitosti). Jejím obsahem jsou čtyři okruhy otázek, které na sebe v daném sledu navazují:⁸⁸

- průběh – slouží k popisu dění, otázky v této fázi vedou k detailům provedené aktivity,
- pocity – k prostému výkladu události se připojují pocity a dojmy, otázky jsou zaměřené na emoce,
- poznatky – skupina je vedena k tomu, aby hledala souvislosti a odkrývala poznatky, které z nich vyplývají,
- příležitosti – účastníci se zaměřují na získané zkušenosti a snaží se přemýšlet o jejich užití v budoucích situacích.⁸⁹

⁸⁵ Srov. NEUMAN, J. et al. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000, s. 38 – 39.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 39.

⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 40 – 41.

⁸⁸ Srov. REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba*. Praha: Portál, 2007, s. 58 – 59.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 58 – 59.

3 Využití zážitkové pedagogiky při adaptačních kurzech

3.1 Adaptační kurz

Adaptační kurz je zážitková akce, která je určená pro nově vzniklé třídy. Délka adaptačního kurzu bývá dva dny až jeden týden. Tyto akce jsou nejčastěji pořádány v září, na začátku nového školního roku, kdy studenti přecházejí ze základní školy na školu střední a dostávají se tím do neznámého kolektivu.⁹⁰

Jejich cílem je především seznámení nových spolužáků, jejich stmelení ve skupinu, podpora ve vybudování důvěry k ostatním, společný zážitek, naučení se společné komunikaci a spolupráci, převzetí odpovědnosti za sebe, jiného spolužáka i za skupinu, poznání ostatních v nestandardních situacích, spřátelení se atd.

3.2 Průběh šetření

Cílem mojí práce je nastínit to, jak se využívají prvky zážitkové pedagogiky při adaptačních kurzech na jihočeských středních školách. K tomuto zjišťování jsem použila dotazníkové šetření.

3.2.1 Předběžné šetření

Pro zahájení šetření bylo nutné kontaktovat střední školy v jižních Čechách. E-mailem jsem obeslala 89 středních škol poskytujících studijní i učební obory (viz příloha II) s otázkou, zda adaptační kurzy pro první ročníky pořádají a pokud ano, jestli by se mnou byly ochotni dále spolupracovat na vypracování mojí bakalářské práce vyplněním dotazníku. Pokud adaptační kurzy nepořádají, poprosila jsem je alespoň o toto sdělení.

Z 89 oslovených škol mi 19 poskytlo informaci, že adaptační kurzy nepořádá,

---

⁹⁰ PELÁNEK R., *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008, s. 13

27 mi odpovědělo, že kurzy pořádají a jsou ochotni se mnou dále spolupracovat (viz příloha III, tabulka 2).

3.2.2 Dotazníkové šetření

27 jihočeských středních škol pořádajících adaptační kurzy jsem poprosila o vyplnění dotazníku (viz příloha IV) dvěma pedagogickými pracovníky a to těmi, kteří se adaptačního kurzu zúčastnili se svojí třídou nebo těmi, kteří mají pořádání adaptačních kurzů na starosti a byli některému přítomni. Ne však takovými, kteří se zúčastnili stejného kurzu.

Z 27 obeslaných škol mi vyplněný dotazník poslalo zpět 16 škol, ze 13 z nich mi odpovědělo po dvou pedagogických pracovnících, ze 3 škol jen jeden (viz příloha V, tabulka 3). Proto pro první tři otázky dotazníku, které se týkají charakteristiky škol, tvořilo vzorek respondentů 16 zařízení. Pro zbylé otázky, které se týkají přímo adaptačních kurzů byl vzorek respondentů 29 odpovídajících.

Všechna získaná data z vyplněných dotazníků se nacházejí v příloze VI.

Z odpovědí na identifikační otázky dotazníku vyplývá, že adaptační kurzy jsou pořádány středními školami nabízejícími studijní nebo studijní i učební obory, a žádným učilištěm (viz příloha VI, tabulka 4 a tabulka 5).

Podle odpovědí respondentů je zřejmé, že adaptační kurzy jsou v naší republice poměrně novým fenoménem, protože jsou ze 3/4 pořádány až v posledních třech letech. Zbývajících 1/4 škol je nabízí déle a to v rozmezí 7 – 10 let (viz příloha VI, tabulka 6).

Nejčastější délka adaptačních kurzů je 3 dny (48 %), dalšími nejfrekventovanějšími variantami je pobyt dlouhý 2 dny (17 %), 1 den (14 %). Nejdelší kurz trvá 5 dní (viz příloha VI, tabulka 7).

Ve většině případů se jejich pořádáním zabývají pedagogičtí pracovníci (62 %), ve 31 % si na toto najímají agenturu zabývající se zážitkovou pedagogikou, ve dvou případech se na pořádání podílejí společně (viz příloha VI, tabulka 8).

Diskuse nad obavami a očekáváními účastníků akce před jejím započítím se

provádí v 69 % kurzů (viz příloha VI, tabulka 9).

Totéž procento volí jako hlavní kritérium při výběru aktivit cíl kurzu. Dalším nejčastějším kritériem byla zvládnutelnost aktivity (14 %), naopak nikdo z dotázaných nevybral variantu věk ani pohlaví (viz příloha VI, tabulka 10).

Ve více než polovině případů (66 %), kdy student odmítl vykonávat aktivitu z důvodu psychické překážky, se jí přesto zúčastnil v jiné pozici (např. jištění nebo jako morální podpora). Naopak nikdy nebývá za každou cenu přesvědčen k původní aktivitě (viz příloha VI, tabulka 11). Jak je o této situaci dále hovořeno se studentem vypovídá tabulka 1:

Tabulka 1

Odpověď	Četnost
Vždy v soukromí	3
V soukromí, když je patrné, že si potřebuje promluvit	12
Vždy před ostatními členy skupiny	3
Před ostatními členy skupiny dle situace či potřeby	6
Ne	2
Celkem	26

V 69 % je skupinový nátlak na jednotlivce řešen jeho podporou před ostatními účastníky kurzu. Téměř čtvrtina dotázaných (23 %) uvedla, že dění nechává volný průběh. Pouze 2 pedagogové odpověděli, že situaci řeší direktivním zásahem (viz příloha VI, tabulka 13).

Více než polovinu adaptačních kurzů (59 %) provází ústřední téma (viz příloha VI, tabulka 16).

Nejméně využívaným prostředkem motivace jsou hrané scénky a vyprávění příběhů. Nejvíce se naopak využívá pouze samotné vysvětlování pravidel a příslib odměny za vítězství (viz tabulka 2).

Tabulka 2

č.	Druh motivace	Četnost odpovědi		
		Vždy	Občas	Nikdy
1	Hrané scénky	1	14	14
2	Vyprávění či čtení příběhů	0	22	7
3	Krátké hříčky, které plynule přechází v aktivitu	2	24	3
4	Pouze samotné vysvětlení pravidel	4	23	2
5	Příslib odměny za vítězství	2	25	2
6	Příslib veřejného vyhlášení vítěze	4	22	3

Pro posílení motivace se nejvíce používá hudba a nečekaná změna prostředí, nejméně pak prohlížení fotografií, promítání filmu a používání kostýmů (viz tabulka 3)

Tabulka 3

č.	Posílení motivace	Četnost odpovědi		
		Vždy	Občas	Nikdy
1	Kostýmy	1	11	17
2	Výzdoba	2	19	8
3	Nečekaná změna prostředí	2	24	3
4	Hudba	6	18	5
5	Fotografie	1	9	19
6	Promítání filmu	1	10	18

Podle názoru respondentů přispívají hry nejvíce k týmové spolupráci, k posílení důvěry v ostatní a k odhalení skupinových rolí. Nejméně je hodnoceno zlepšení fyzické kondice (viz tabulka 4 a příloha VI, graf 1).

Tabulka 4

Cíl	Hodnocení dosaženého cíle her					Průměrná hodnota
	1	2	3	4	5	
	Četnost odpovědí					
Získání nové zkušenosti	0	2	2	17	8	4,07
Týmová práce	0	2	0	4	23	4,66
Rozvoj tvořivosti	2	1	8	13	5	3,62
Odhalení skupinových rolí	0	2	3	11	13	4,21
Posílení důvěry v ostatní	0	1	2	9	17	4,45
Využití volného času	2	8	6	7	6	3,24
Překonávání vlastních hranic	0	4	3	18	4	3,76
Posílení sebevědomí	1	5	1	13	9	3,83
Zlepšení fyzické kondice	8	9	6	3	3	2,45

Podle pedagogických pracovníků byly nejvíce naplněny principy hromadné zdolávání úkolů a učení se sociálnímu chování (viz tabulka 5 a příloha VI, graf 2).

Tabulka 5

Princip	Hodnocení naplnění principu					Průměrná hodnota
	1	2	3	4	5	
	Četnost odpovědí					
Hromadné zdolávání úkolů	0	0	2	7	20	4,62
Učení se sociálnímu chování	0	1	1	15	12	4,31
Podpora osobnostního rozvoje pomocí vypořádávání se s méně známými životními situacemi	0	6	7	6	10	3,69
Srovnávání sebe sama s ostatními	0	5	6	12	6	3,66
Učení se důsledkům vlastního chování	2	5	6	12	4	3,38
Zkušenosti, které účastníci během kurzu získají na ně mají dlouhodobý vliv	0	8	7	9	5	3,38

Zpětná vazba je nejčastěji prováděna bezprostředně po aktivitě (vždy v 62 %). Méně často pak večer (vždy v 40 %). Druhý den ráno ji vždy provádí pouze 12 % kurzů. Na konci zážitkového pobytu ji využívá naprostá většina tj. 93 % (viz tabulka 6) .

Tabulka 6

č.	Provádění zpětné vazby	Četnost odpovědí		
		Vždy	Občas	Nikdy
1	Bezprostředně po aktivitě	18	10	1
2	Večer *	10	11	4
3	2. den ráno *	3	11	11
		Ano	Ne	
4	Na konci kurzu	25	4	

* Na tyto možnosti neodpovídali 4 pedagogové, jejichž adaptační kurz trval 1 den

3.3 Shrnutí výsledků

Střední školy Jihočeského kraje jsem poprvé kontaktovala v polovině února 2008, kdy jsem prováděla předběžné šetření. Po nastudování dostupné literatury z oblasti zážitkové pedagogiky, kdy jsem si ujasňovala, na co přesně se chci v šetření zaměřit, jsem školám pořadajícím adaptační kurzy rozeslala dotazníky s prosbou o jejich vyplnění a podrobnými instrukcemi. Těmto školám jsem byla neustále k dispozici prostřednictvím e-mailu pro případné dotazy a nejasnosti.

Z dotazníkového šetření vyplývají tyto **závěry**:

Ze zjištěných informací o délce kurzů předpokládám, že adaptační kurzy jsou prováděny především během víkendu. Podle mého názoru by to mohlo být v důsledku přesvědčení, že tyto kurzy nejsou natolik důležité, aby jim byl věnován čas školního vyučování. Dalším důvodem, proč jsou pořádány ve většině případů v rozmezí 1 – 3 dny, by mohl být nedostatek finančních prostředků na jejich realizaci, na toto poukazovali i někteří pedagogové, kteří dotazník vyplňovali. Tomu, že školy se potýkají s malými financemi, které mohou do kurzů investovat, napovídá i fakt, že kurzy, které byly zprostředkovávány komerčními agenturami zabývající se zážitkovou pedagogikou, trvají od jednoho do tří dnů.

Při zjišťování souvislostí mezi jednodenními kurzy a prostředky motivace vyplynulo, že při takto krátkých akcích jsou před hrou pouze vysvětlována její pravidla a neužívá se dalších (na čas náročnějších) způsobů motivace. Dále je patrné, že zpětná vazba se při těchto kurzech provádí pouze bezprostředně po aktivitě, nikoliv však na závěr kurzu. Je překvapující, že i před takto krátkými kurzy probíhala diskuse nad obavami a očekáváními studentů, naopak velká většina akcí, před kterými tato diskuse neprobíhá, jsou 3 – 4 denní kurzy. Vzhledem k tomu, že na otázky týkající se konfliktních situací, odpovídali tři pedagogové z jednodenních kurzů, že s nimi nemají zkušenosti, předpokládám, že se během tak krátké doby nestačí projevit, nebo není dostatek prostoru pro jejich řešení.

Podle mého názoru by se doba trvání jednoho dne mohla odrazit v hloubce

společného zážitku, který je důležitý pro stmelení skupiny a vybudování důvěry v ostatní. Myslím si, že tím, že je ochuzena motivace, je méně prožíván stav flow – hlubší zaujetí pro hru (viz str. 19).

Dále bylo zjištěno, že školští pracovníci pořádající adaptační kurzy volí v situaci, kdy student odmítne nějakou aktivitu vykonávat, zpravidla možnost ho do ní zapojit v jiné pozici. Zatímco pracovníci agentur se přiklánějí k variantě, kdy se jí jedinec nemusí zúčastnit. Z čehož lze usoudit, že pedagogům více záleží na zapojení všech studentů do aktivit. Snaží se nenechávat žádného účastníka stranou dění a dbají na dodržování principu dobrovolnosti, který nemá být chápán jako právo nijak se nezúčastnit, ale zapojit se do aktivity jiným, jemu přijatelným, způsobem (viz str. 22 – 23). Z odpovědí na další otázky usuzuji, že školští pracovníci se cítí zodpovědní za to, aby na žádného jedince nebyl skupinou vytvářen nátlak, tuto situaci zpravidla řeší jeho podporou před ostatními.

Pokud někdo odmítne vykonávat určitou aktivitu, je s ním dále o tomto hovořeno nejčastěji o samotě, a to pokud se realizátoři domnívají, že si jedinec potřebuje promluvit. Domnívám se, že to svědčí o individuálním přístupu ke členům skupiny a také o tom, že instruktoři sledují nejen dění při aktivitách ale i vztahy ve skupině.

Důležitost provádění diskuse o obavách a očekáváních, které mají studenti před započítím kurzu, spatřuji v tom, že pokud si realizátor kurzu a účastníci předem vyjasní, co od sebe obě strany očekávají, dá se spíše předejít vzniku zklamání z kurzu, a to jak instruktorů, tak studentů. Také se sníží riziko, že do programu budou zařazeny aktivity, které mohou být pro některé účastníky nepříjemné. Z odpovědí lze vyčíst, že před kurzy pořádanými agenturami tato diskuse většinou opravdu probíhá.

Co se týče motivace, je zřejmé, že prostředky, které slouží k jejímu dosažení, vyžadující v porovnání s ostatními větší množství času, energie a lepší technické zázemí, nebyvají používány tak často jako ty méně náročné.

Podle názoru respondentů je při hrách dosahováno především cílů, které se týkají skupiny (týmová práce, posílení důvěry v ostatní a odhalení skupinových rolí), na dosažení individuálních cílů není kladen takový důraz. Myslím, že

v praxi se před kurzem často objevuje obava z fyzického nezvládnutí aktivit, jak je ale zřejmé, dosahování zlepšení kondice nebývá primárním cílem. Stejně tak je lépe hodnoceno naplňování těch principů zážitkové pedagogiky, které se týkají sociálního chování a hromadného zdolávání úkolů.

Podle mého názoru je zajímavé, že zpětná vazba se dělá častěji bezprostředně po aktivitě než týž večer nebo druhý den ráno. Toto se odráží na obsahu zpětné vazby, který je, myslím si, zaměřen spíše na nové varianty řešení her a výkon než na vztahy ve skupině a pocity účastníků.

Domnívám se, že dotazník, který sloužil k získání informací, měl určité rezervy. Otázka, v níž jsem se dotazovala po hlavním kritériu výběru aktivit, neobsahovala přesnou definici cíle kurzu, nedala jsem v ní respondentům ani prostor pro jeho vyjádření. Automaticky jsem předpokládala, že pedagogičtí pracovníci o něm mají stejnou představu jako já.

Do dotazníku bych nyní také vložila otázku po nastudované metodice či nějaké literatury týkající se zážitkové pedagogiky.

Dotazník uzavírala prosba o sdělení jakékoliv související informace, ráda bych uvedla názor jednoho z respondentů, Vratislava Šťastného, vedoucího vychovatele domova mládeže a vedoucího kurzů START:

„Je to výborná věc, která by se měla ujmout na všech školách a měla by být pevnou součástí vyučování (...). Zkušenost prvního kontaktu se žáky na školní akci, ale mimo budovu školy, je pro třídního učitele i pro ostatní pedagogy ohromná. U nás na škole je skvělým přínosem i účast žáků vyšších ročníků, tzv. asistentů, kteří se na přípravě i realizaci kurzů START podílejí.“

ZÁVĚR

Zážitková pedagogika je v České republice poměrně novým fenoménem, nicméně počet komerčních agentur, které se jí zabývají, rychle roste. To, že má firma u jména připsáno „zážitková agentura“, však neznamená, že využívá prvky charakteristické pro zážitkovou pedagogiku. Tyto firmy sice mohou nabízet hry, pobyt v přírodě, dobrodružství apod., ale nemusí se orientovat v principech či východiscích zážitkové pedagogiky. Toto byl důvod, kvůli kterému jsem se rozhodla psát práci, která bude zaměřena na využití prvků zážitkové pedagogiky v praxi, přesněji řečeno při adaptačních kurzech na středních školách v jižních Čechách.

Předpokládala jsem, že velká většina škol si adaptační kurzy nechává organizovat právě zážitkovými agenturami. Proto jsem se na ně ptala raději pedagogů, kteří (podle mého názoru) budou odpovídat více podle skutečnosti, protože nemají důvod metody používané při kurzech zkreslovat. Moje domněnka se však nepotvrdila, téměř 2/3 kurzů si pořádají pedagogičtí pracovníci sami.

Z výsledků šetření je zřejmé, že většina prvků zážitkové pedagogiky je při adaptačních kurzech využívána. Nicméně pro podrobné poznání praxe by bylo nutné se adaptačních kurzů přímo účastnit. Z dotazníkového šetření je možné poznat, že se prvky zážitkové pedagogiky využívají, bohužel už ne detailně to jakým způsobem.

Téma zážitkové pedagogiky mě velice zajímá, proto vypracovávání této práce bylo pro mě poučením i zábavou.

Ráda věřím tomu, že adaptačních kurzů bude stále přibývat, protože být jim přítomen ať jako student, pedagog či instruktor, je velikým přínosem pro poznání skupiny i sebe. Je však důležité, aby jejich organizátoři byli stále v této oblasti vzdělávání. Aby adaptační kurzy nebyly jen samoučelné trávení volného času v přírodě, ale aby byly hry a další prvky co nejlépe směřovány k podstatným cílům těchto kurzů (stmelení ve skupinu, vybudování důvěry k ostatním, naučení se společné komunikaci, spolupráci atd.).

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

ČINČERA, J. *Práce s hrou pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.

FRANC, D. *Učení zážitkem a hrou*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1701-9.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HORA, P. et al. *Prázdniny se šlehačkou: malá instruktorská čítanka*. Praha: Mladá fronta, 1984.

HRKAL, J., HANUŠ, R. *Zlatý fond her II*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-153-3.

JIRÁSEK, I. *Zlatý fond her I*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-636-5.

NEUMAN, J. et al. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-391-9.

NĚMEC, J. *Shrou na cestě za tvořivostí*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-014-X.

PELÁNEK, R., *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-73767-353-6.

REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, E. *Cílená zpětná vazba*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-317-8.

SVATOŠ, V., LEBEDA, P. *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0318-1.

SÝKORA, J. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-380-8.

VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita – fakulta pedagogická, 1992. ISBN 80-210-0428-2.

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

ZAHRÁDKOVÁ, E. *Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-042-9.

ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-197-6.

Periodika:

JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika. *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 6 – 15. ISSN 1214-603X.

SVATOŠ, V. – LEBEDA, P. Outward Bound international. *Gymnasion*, 2004, roč. 1, č. 1, s. 47 – 49. ISSN 1214-603X.

POKORNÝ, A. Účastníci zájezdu: za hranice komfortní zóny. *Gymnasion*, 2006, roč. 3, č. 6, s. 111 – 112. ISSN 1214-603X.

Internetové zdroje:

Adventure education [online]. In *Wikipedia*. San Francisco: Wikimedia foundation Inc., poslední editace 8.2. 2008 [cit.2008-04-04]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Adventure_education>.

HANUŠ, R. Motivace – motor našeho konání [online]. In *Učitelství listy*. Praha: Učitelství listy [cit. 2008-03-20]. Dostupné na WWW: <http://www.ucitelskelisty.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/Ar.asp?ARI=100660&CAI=2148>

Historie [online]. In *Občanské hnutí Go!*. Olomouc: Občanské sdružení Hnutí Go! [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.hnutigo.cz/modules.php?op=modload&name=A-kdo_historie&file=index>.

Kdo jsme/historie [online]. In *Outward Bound – Česká cesta*. Praha: Outward Bound – Česká cesta [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <http://www.ceskacesta.cz/profil/kdo_jsme>.

Kdo jsme [online]. In *Užitečný život*. Praha: Užitečný život [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.uzitecny-zivot.cz/index.php?clanek=2&PHPSESSID=a30c12dbf046c92de6984c2116ef6438>>.

Kolbův cyklus učení [online]. In *Outward Bound – Česká cesta*. Praha: Outward Bound – Česká cesta [cit. 2008-04-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskacesta.cz/stranka.py?ids=STR0000000000000034>>.

Kurt Hahn [online]. In *Wikipedia*. San Francisco: Wikimedia Foundation Inc., poslední editace 2.8. 2008 [cit. 2008-04-04]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Kurt_Hahn>.

Outdoor education [online]. In *Wikipedia*. San Francisco: Wikimedia Foundation Inc., poslední editace 2.8. 2008 [cit. 2008-04-04]. Dostupné na WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Outdoor_education>.

Střední školy – Jihočeský kraj [online]. In *Střední školy*. Liberec: Střední školy [cit. 2008-02-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/jihocesky-kraj>>.

Životopis PŠL [online]. In *Prázdninová škola Lipnice*. Praha: Prázdninová škola Lipnice [cit. 2008-03-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.psl.cz/psl/zivotopis.aspx>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I	Výsledky výzkumu týkající se důležitosti prožití v učení tabulka 1
Příloha II	Seznam oslovených středních škol
Příloha III	Výsledky předběžného šetření tabulka 2
Příloha IV	Dotazník
Příloha V	Seznam odpověděných dotazníků tabulka 3
Příloha VI	Data získaná z dotazníků tabulka 4 – tabulka 19, graf 1 – graf 2

Příloha I

Výsledky výzkumu týkající se důležitosti prožití v učení

Výzkum organizovaný IBM a UK Post:

Kolik si vybavíme z nových poznatků po určitém čase

Tabulka 1

Člověk si vybaví	Poznatek získaný		
	sdělením	sdělením ukázkou	sdělením ukázkou zážitkem
Po třech týdnech	70 %	72 %	85 %
Po třech měsících	10 %	32 %	65 %

Zdroj: Svatoš, V., Lebeda, P. *Outdoor trénink pro manažery a firemní týmy*. Praha: Grada, 2005, s. 17.

Příloha II

Seznam oslovených středních škol

- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Třeboň
- Střední odborná škola strojní a elektrotechnická Velešín
- Střední zdravotnická škola Tábor
- EDUCA-net Soukromé gymnázium České Budějovice, s. r. o.
- Obchodní akademie a Vyšší odborná škola ekonomická Tábor
- Táborské soukromé gymnázium, s. r. o.
- Obchodní akademie T. G. Masaryka a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Jindřichův Hradec
- Střední odborné učiliště rybářské Třeboň
- Střední odborné učiliště technické Soběslav
- Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor
- Česko-anglické gymnázium České Budějovice, s. r. o.
- Střední škola obchodu, služeb a podnikání České Budějovice
- Střední průmyslová škola strojní a stavební Tábor
- Střední škola Vimperk
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Písek
- Střední odborná škola veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola České Budějovice
- Střední odborné učiliště služeb Vodňany
- Střední škola technická a obchodní Dačice
- Obchodní akademie Třeboň
- Gymnázium Třeboň
- Střední odborná škola pro ochranu a tvorbu životního prostředí Veselí nad Lužnicí
- Střední rybářská škola a Vyšší odborná škola vodního hospodářství a ekologie Vodňany
- Střední odborné učiliště zemědělské a služeb Dačice
- Střední průmyslová škola stavební České Budějovice
- Soukromá výtvarná střední škola Písek, s.r.o.
- Střední průmyslová škola keramická Bechyně
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Hněvkovice
- Střední škola České Velenice
- Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola uměleckoprůmyslová Písek
- Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická České Budějovice
- Střední zdravotnická škola Jindřichův Hradec
- Střední zdravotnická škola Písek
- Vyšší odborná škola a Střední škola České Budějovice, s.r.o.
- Vyšší odborná škola lesnická a Střední lesnická škola Bedřicha Schwarzenberga Písek
- Vyšší odborná škola sociální a Střední pedagogická škola Prachatice
- TRIVIS - Střední škola veřejnoprávní Vodňany, s.r.o.
- Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola Strakonice
- Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola Volyně
- Vyšší odborná škola a Střední zemědělská škola Tábor
- Střední odborná škola elektrotechnická, Centrum odborné přípravy Hluboká nad Vltavou
- Střední škola obchodu, služeb a podnikání České Budějovice
- Integrovaná střední škola stavební České Budějovice

- Střední škola a Vyšší odborná škola cestovního ruchu České Budějovice
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Milevsko
- Centrum odborné přípravy Sezimovo Ústí
- Gymnázium olympijských nadějí České Budějovice
- Gymnázium, Střední odborná škola ekonomická a Střední odborné učiliště Kaplice
- Střední škola obchodu, služeb a řemesel a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Tábor
- Střední odborné učiliště Lišov
- Gymnázium J. V. Jirsíka České Budějovice
- Gymnázium České Budějovice
- Konzervatoř České Budějovice
- Gymnázium Týn nad Vltavou
- Obchodní akademie České Budějovice
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Trhové Sviny
- České reálné gymnázium České Budějovice, s. r. o.
- Střední škola podnikání České Budějovice, o. p. s.
- Reálné gymnázium a SOŠ podnikání Jindřichův Hradec, o.p.s.
- Townshend mezinárodní gymnázium Hluboká nad Vltavou o. p. s.
- Gymnázium Česká ulice České Budějovice
- Vyšší odborná škola a Střední průmyslová škola automobilní a technická České Budějovice
- Střední průmyslová škola České Budějovice
- Soukromá střední škola České Budějovice, s. r. o.
- Gymnázium Český Krumlov
- Střední uměleckoprůmyslová škola Český Krumlov
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Jindřichův Hradec
- Gymnázium Vítězslava Nováka Jindřichův Hradec
- Soukromá střední škola obchodu, služeb a provozu hotelů Jindřichův Hradec
- Gymnázium Dačice
- Reálné gymnázium a SOŠ podnikání Jindřichův Hradec, o.p.s.
- Gymnázium Milevsko
- Gymnázium Písek
- Střední zdravotnická škola Písek
- Obchodní akademie Písek
- Gymnázium Prachatice
- Střední odborné učiliště Netolice
- Soukromá střední odborná škola a střední odborné učiliště Prachatice, s.r.o.
- Gymnázium a Střední odborná škola ekonomická Vimperk
- Střední odborná škola Blatná
- Střední škola řemesel a služeb Strakonice
- Euroškola Strakonice střední odborná škola, s.r.o.
- Gymnázium Strakonice
- Gymnázium Soběslav
- Střední odborná škola a střední odborné učiliště HEUREKA Tábor, s.r.o.
- Střední škola spojů a informatiky Tábor
- Střední odborné učiliště technické Soběslav
- Gymnázium Vodňany
- Gymnázium Trhové Sviny
- Biskupské Gymnázium J. N. Neumanna a Církevní základní škola České Budějovice

Zdroj: *Střední školy – Jihočeský kraj* [online]. Liberec: Střední školy [cit 2008-02-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.stredniskoly.cz/seznam-skol/jihocesky-kraj>>.

Příloha III**Tabulka 2****Výsledky předběžného šetření**

Odpověď	Počet škol
Ano	27
Ne	19
Bez odpovědi	43
Celkem	89

Příloha IV

Dotazník

Vážený vyučující, prosím Vás o pravdivé vyplnění tohoto dotazníku, jeho cílem není hodnocení Vašich kurzů. Zjištěné informace poslouží k zpracování bakalářské práce na téma „Zážitková pedagogika a její využití při adaptačních kurzech na středních školách v jižních Čechách“. Vámi vybrané odpovědi, prosím, označte tučně, není-li uvedeno jinak.

Děkuji za ochotu!!

Jana Luňáková

1) Vaše škola nabízí studentům:

- a) studijní obory
- b) učební obory
- c) studijní i učební obory

2) Adaptační kurzy na Vaší škole jsou pořádány pro:

- a) studijní obory
- b) učební obory
- c) studijní i učební obory

3) Jak dlouho Vaše škola studentům nabízí možnost účastnit se adaptačních kurzů? Prosím vypište.

.....

4) Adaptační kurzy trvají:

a) 1 den	e) 5 dní
b) 2 dny	f) 6 dní
c) 3 dny	g) 7 dní
d) 4 dny	h) 8 dní

- 5) Adaptační kurzy pro Vaše studenty organizují:
- a) školští pracovníci
  - b) agentury zabývající se zážitkovou pedagogikou
  - c) obojí
- 6) Probíhá před započítím kurzu diskuse nad obavami a očekáváními, které účastníci od kurzu mají?
- a) ano
  - b) ne
- 7) Hlavním kritériem při výběru aktivit během kurzu je:
- a) bezpečnost aktivity
  - b) věk účastníků
  - c) cíl kurzu
  - d) převažující pohlaví účastníků
  - e) zvládnutelnost aktivity
  - f) vyváženost druhů aktivit
- 8) Pokud nastane situace, že jeden z účastníků odmítne nějakou aktivitu vykonávat (z důvodu psychické překážky):
- a) nemusí se jí účastnit
  - b) účastní se jí v jiné pozici (např. morální podpora, jištění ostatních apod.)
  - c) je přesvědčen k původní aktivitě
- 9) O nastalé situaci je s tímto účastníkem hovořeno:
- a) vždy v soukromí
  - b) v soukromí, když je patrné, že si potřebuje promluvit
  - c) vždy před ostatními členy skupiny
  - d) před ostatními členy skupiny dle situace či potřeby
  - e) ne
- 10) Případný nátlak skupiny na účastníka se řeší:
- a) dění se nechá volný průběh
  - b) direktivním zásahem
  - c) podporou účastníka před ostatními členy skupiny

13) Mají Vaše adaptační kurzy ústřední téma provázející celý pobyt?

a) ano

b) ne

14) Ohodnořte, jak podle Vašeho názoru hry probíhající na Vašich adaptačních kurzech přispívají k dosahování těchto cílů. Pokuste se vyhýbat střední hodnotě. (5 = nejvíce, 1 = nejméně):

a) získání nové zkušenosti	1	2	3	4	5
b) týmová práce	1	2	3	4	5
c) rozvoj tvořivosti	1	2	3	4	5
d) odhalení skupinových rolí	1	2	3	4	5
e) posílení důvěry v ostatní	1	2	3	4	5
f) využití volného času	1	2	3	4	5
g) překonávání vlastních hranic	1	2	3	4	5
h) posílení sebedůvěry	1	2	3	4	5
i) zlepšení fyzické kondice	1	2	3	4	5

15) Ohodnořte, jak se podle Vašeho názoru daří naplňovat následující principy zážitkové pedagogiky při Vašich adaptačních kurzech. Pokuste se vyhýbat střední hodnotě. (5 = nejvíce, 1 = nejméně):

a) zkušenosti, které účastníci během kurzu získají, na ně mají dlouhodobý vliv	1	2	3	4	5
b) srovnávání sebe sama s ostatními	1	2	3	4	5
c) podpora osobnostního rozvoje pomocí vypořádávání se s méně známými životními situacemi	1	2	3	4	5
d) učení se důsledkům vlastního chování	1	2	3	4	5
e) učení se sociálnímu chování	1	2	3	4	5
f) hromadné zdolávání úkolů	1	2	3	4	5

16) Zpětná vazba je prováděna:

• **bezprostředně po aktivitě**

a) vždy   b) občas   c) nikdy

• **večer**

a) vždy   b) občas   c) nikdy

• **2. den ráno**

a) vždy   b) občas   c) nikdy

• **na konci kurzu**

a) ano   b) ne

Pokud Vás napadne jakákoliv připomínka k adaptačním kurzům popř.
k nějaké výše uvedené otázce, prosím, o její sdělení:

.....

Příloha V**Tabulka 3****Odpověděné dotazníky**

Odpovědělo	Počet škol
2 pracovníci	13
1 pracovník	3
Neodpovědělo	11
Celkem	27

Příloha VI

Data získaná z dotazníků

Tabulka 4

1) Vaše škola nabízí studentům:

Odpověď	Četnost
Studijní obory	11
Učební obory	0
Studijní i učební obory	5
Celkem	16

Tabulka 5

2) Adaptační kurzy na Vaší škole jsou pořádány pro:

Odpověď	Četnost
Studijní obory	11
Učební obory	1
Studijní i učební obory	4
Celkem	16

Tabulka 6

3) Jak dlouho Vaše škola studentům nabízí možnost účastnit se adaptačních kurzů?

Odpověď	Četnost
1 rok	7
2 roky	4
3 roky	1
4 roky	0
5 let	0
6 let	0
7 let	1
8 let	1
9 let	1
10 let	1
Celkem	16

Tabulka 7

4) Adaptační kurzy trvají:

Odpověď	Četnost
1 den	4
2 dny	5
3 dny	14
4 dny	3
5 dnů	3
Celkem	29

Tabulka 8

5) Adaptační kurzy pro Vaše studenty organizují:

Odpověď	Četnost
Školští pracovníci	18
Agentury zabývající se zážitkovou pedagogikou	9
Obojí	2
Celkem	29

Tabulka 9

6) Probíhá před započítím kurzu diskuse nad obavami a očekáváními které účastníci od kurzu mají?

Odpověď	Četnost
Ano	20
Ne	9
Celkem	29

Tabulka 10

7) Hlavním kritériem při výběru aktivit během kurzu je:

Odpověď	Četnost
Bezpečnost aktivity	2
Věk účastníků	0
Cíl kurzu	20
Převažující pohlaví účastníků	0
Zvládnutelnost aktivity	4
Vyváženost druhů aktivit	3
Celkem	29

Tabulka 11

8) Pokud nastane situace, že jeden z účastníků odmítne nějakou aktivitu vykonávat (z důvodu psychické překážky):

Odpověď	Četnost
Nemusí se jí účastnit	7
Účastní se jí v jiné pozici	19
Je přesvědčen k původní aktivitě	0
Celkem	26*

* V této otázce zvolilo jednu z předem daných možností pouze 26 dotázaných, 3 odpověděli, že se s takovou situací nesetkali

Tabulka 12

9) O nastalé situaci je s tímto účastníkem hovořeno:

Odpověď	Četnost
Vždy v soukromí	3
V soukromí, když je patrné, že si potřebuje promluvit	12
Vždy před ostatními členy skupiny	3
Před ostatními členy skupiny dle situace či potřeby	6
Ne	2
Celkem	26*

* V této otázce zvolilo jednu z předem daných možností pouze 26 dotázaných, 3 odpověděli, že se s takovou situací nesetkali

Tabulka 13

10) Případný nátlak skupiny na účastníka se řeší:

Odpověď	Četnost
Dění se nechává volný průběh	6
Direktivním zásahem	2
Podporou účastníka před ostatními členy skupiny	18
Celkem	26*

* V této otázce zvolilo jednu z předem daných možností pouze 26 dotázaných, 3 odpověděli, že se s takovouto situací nesetkali

Tabulka 14

11) Jako způsob motivace před začátkem hry jsou během kurzu používány:

č.	Druh motivace	Četnost odpovědi		
		Vždy	Občas	Nikdy
1	Hrané scénky	1	14	14
2	Vyprávění či čtení příběhů	0	22	7
3	Krátké hříčky, které plynule přechází v aktivitu	2	24	3
4	Pouze samotné vysvětlení pravidel	4	23	2
5	Příslib odměny za vítězství	2	25	2
6	Příslib veřejného vyhlášení vítěze	4	22	3

Tabulka 15

12) K posílení motivace jsou dále využívány:

č.	Posílení motivace	Četnost odpovědi		
		Vždy	Občas	Nikdy
1	Kostýmy	1	11	17
2	Výzdoba	2	19	8
3	Nečekaná změna prostředí	2	24	3
4	Hudba	6	18	5
5	Fotografie	1	9	19
6	Promítání filmu	1	10	18

Tabulka 16

13) Mají Vaše adaptační kurzy ústřední téma provázející celý pobyt?

Odpoověď	Četnost
Ano	12
Ne	17
Celkem	29

Tabulka 17

14) Ohodnoťte, jak podle Vašeho názoru hry probíhající na Vašich adaptačních kurzech přispívají k dosahování těchto cílů:
(5 = nejvíce, 1 = nejméně)

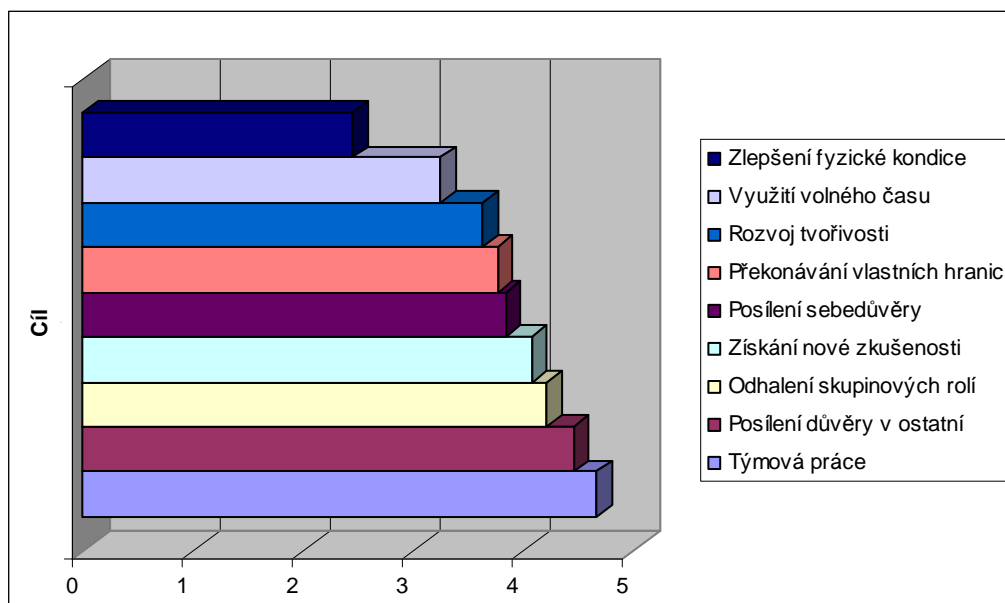
Cíl	Hodnocení dosaženého cíle her					Průměrná hodnota
	1	2	3	4	5	
	Četnost odpovědí					
Týmová práce	0	2	0	4	23	4,66
Posílení důvěry v ostatní	0	1	2	9	17	4,45
Odhalení skupinových rolí	0	2	3	11	13	4,21
Získání nové zkušenosti	0	2	2	17	8	4,07
Posílení sebedůvěry	1	5	1	13	9	3,83
Překonávání vlastních hranic	0	4	3	18	4	3,76
Rozvoj tvořivosti	2	1	8	13	5	3,62
Využití volného času	2	8	6	7	6	3,24
Zlepšení fyzické kondice	8	9	6	3	3	2,45

Tabulka 18

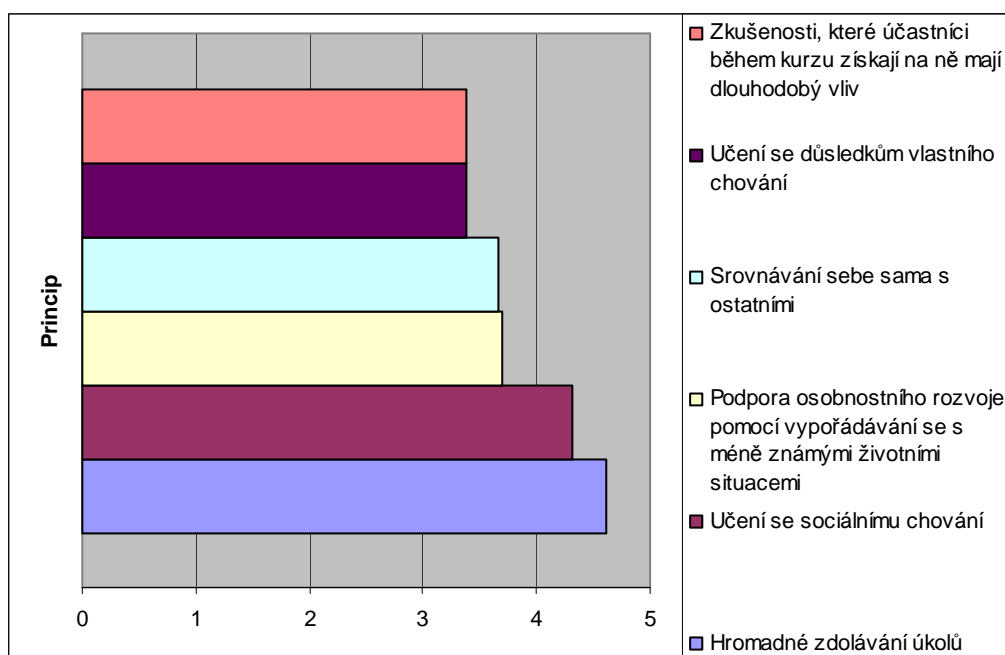
15) Ohodnoťte, jak se podle Vašeho názoru daří naplňovat následující principy zážitkové pedagogiky při Vašich adaptačních kurzech:
(5 = nejvíce, 1 = nejméně)

Princip	Hodnocení naplnění principu					Průměrná hodnota
	1	2	3	4	5	
	Četnost odpovědí					
Hromadné zdolávání úkolů	0	0	2	7	20	4,62
Učení se sociálnímu chování	0	1	1	15	12	4,31
Podpora osobnostního rozvoje pomocí vypořádávání se s méně známými životními situacemi	0	6	7	6	10	3,69
Srovnávání sebe sama s ostatními	0	5	6	12	6	3,66
Učení se důsledkům vlastního chování	2	5	6	12	4	3,38
Zkušenosti, které účastníci během kurzu získají na ně mají dlouhodobý vliv	0	8	7	9	5	3,38

Graf 1 (k tabulce 17)

Graf 2 (k tabulce 18)

Tabulka 19

16) Zpětná vazba je prováděna:

č.	Provádění zpětné vazby	Četnost odpovědí		
		Vždy	Občas	Nikdy
1	Bezprostředně po aktivitě	18	10	1
2	Večer	10	11	4
3	2. den ráno	3	11	11
		Ano	Ne	
4	Na konci kurzu	25	4	

ABSTRAKT

LUŇÁKOVÁ, J. *Zážitková pedagogika a její využití při adaptačních kurzech na jihočeských středních školách*. České Budějovice, 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce: Michal Kaplánek.

Klíčové pojmy: zážitek, zážitková pedagogika, zážitková akce, cyklus učení prožitkem, flow, komfortní zóna, princip dobrovolnosti, motivace, hra, zpětná vazba, adaptační kurz

Práce je zaměřena na zážitkovou pedagogikou a její použití při adaptačních kurzech na jihočeských středních školách. První dvě kapitoly se zabývají především popsáním historie a současnosti zážitkové pedagogiky, základních pojmů, principů a jejich elementů.

Třetí část je praktická a snaží se nastítnit realizaci adaptačních kurzů v praxi. Tato část vychází z šetření pomocí dotazníků zaměřených např. na použití her, zpětné vazby, prostředků motivace, principů zážitkové pedagogiky apod., které byly zaslány středním školám v jižních Čechách, jež adaptační kurzy pořádají.

Tyto kurzy jsou v České republice realizovány krátce. Jejich využití se však stále rozšiřuje, což je přínosem především pro děti při přestupu ze základní na střední školu, který je tímto výrazně usnadněn.

ABSTRACT**Experiential Learning in Adaptive Courses at Southbohemian Secondary Schools**

Key words: experience, experiential learning, experiential action, cycle of experience learning, flow, zone of comfort, principle of willingness, motivation, game, review, adaptive course

The work is focused on the experiential learning and its use in adaptive courses at southbohemian secondary schools. First two chapters above all describe the history and present of experiential learning, bring key words and introduce its principles and elements.

The third chapter is practical and tries to sketch the realization of adaptive courses in practice. It is based on the survey using questionnaires focused on e.g. use of games, feedback, motivation instruments, principles of experiential learning etc. These questionnaires were sent to secondary schools in South Bohemia, that adaptive courses organize.

These courses have been organized shortly in the Czech Republic. However, their use is still being extended, which helps mainly children coming from basic to secondary schools to make this transition easier.